

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 กรอบแนวคิดทางทฤษฎี

2.1.1 ทฤษฎีการบริโภค

ก่อนทศวรรษที่ 1930 นักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกสนใจความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคกับอัตราดอกเบี้ย มี John Maynard Keynes เป็นคนแรกที่สนใจความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคกับรายได้ ต่อมาได้ขยายความโดยนักเศรษฐศาสตร์รุ่นถัดมามีชื่อว่า สมมติฐานรายได้สมบูรณ์ (absolute income hypothesis) นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีการบริโภคอื่นๆ ที่ได้รับความนิยมเช่นกัน ได้แก่ สมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ (relative income hypothesis) และสมมติฐานวัฏจักรชีวิต (life cycle hypothesis)

1) สมมติฐานรายได้สมบูรณ์ (Absolute Income Hypothesis)

John Maynard Keynes ได้เขียนทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้สมบูรณ์ โดยอธิบายพฤติกรรมบริโภคโดยสรุปสาระสำคัญได้ว่า จากการวิเคราะห์ตามกฎจิตวิทยาขั้นพื้นฐานบวกกับการศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ พบว่าโดยทั่วไปบุคคลจะบริโภคเพิ่มขึ้นต่อเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น แต่การบริโภคที่เพิ่มขึ้นนั้นจะน้อยกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้น และยังคงพบอีกว่า เมื่อระดับรายได้ของบุคคลสูงขึ้น บุคคลจะบริโภคในสัดส่วนที่มีต่อรายได้ลดลง นั่นคือค่า APC ลดลง แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าระดับรายได้ต่ำลง บุคคลกลับจะบริโภคในสัดส่วนที่มีต่อรายได้สูงหรือค่า APC สูง เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เพราะ ณ ระดับรายได้ต่ำนั้น การจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัวย่อมมีความสำคัญและจำเป็นเหนือการออม แสดงว่าบุคคลจะออมมากขึ้นก็ต่อเมื่อตัวเองและครอบครัวมีปัจจัยพื้นฐานได้รับการบำบัดอย่างเพียงพอแล้วเท่านั้น

ต่อมานักเศรษฐศาสตร์ได้นำมาวิเคราะห์ขยายความออกไปเพื่ออธิบายฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้นและระยะยาว เช่น Arthur Smithies ได้อธิบายว่า เส้นฟังก์ชันการบริโภคเลื่อนขึ้นไปทั้งเส้นได้ ด้วยเหตุผลหลายประการ เหตุผลหนึ่งอาจเกิดจากการอพยพของประชาชนจากชนบทมาสู่เมือง โดยสภาพแวดล้อมของเมืองทำให้คนที่อยู่ในเมืองมีส่วนการบริโภคเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้สูงกว่าคนที่อาศัยในชนบท ดังนั้น การอพยพของผู้บริโภคจากชนบทมาสู่ตัวเมืองจึงมีแนวโน้มในการเพิ่มปริมาณการบริโภคเป็นส่วนรวม ทั้งที่รายได้ของประชาชนไม่ได้เพิ่มขึ้นแม้แต่น้อย การโฆษณาจึงเป็นอีกเหตุผลที่กระตุ้นให้มีการบริโภคมากขึ้นทำให้ฟังก์ชัน

การบริโภคเลื่อนสูงขึ้น

James Tobin มีความเห็นว่า การที่เส้นฟังก์ชันการบริโภคในระยะสั้นเลื่อนสูงขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป ก็เพราะว่าประเทศชาติมีสินทรัพย์มากขึ้น ความหมายของสินทรัพย์ (wealth) ของ James Tobin จำกัดเฉพาะสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องสูง (liquid asset) เช่น เงินสด เงินฝาก ธนาคาร และพันธบัตรเงินฝาก เป็นต้น ถ้าสินทรัพย์สภาพคล่องเหล่านี้มีมูลค่าสูงขึ้นย่อมทำให้ประชาชนบริโภคมากขึ้น แต่ทั้งนี้ปัจจัยอื่นๆต้องไม่เปลี่ยนแปลง ในเมื่อสินทรัพย์และรายได้ต่างสูงขึ้น ทำให้ฟังก์ชันการบริโภคเลื่อนสูงขึ้น และเป็นเหตุผลเพียงพอที่จะอธิบายว่าทำไม APC จึงมีค่าค่อนข้างต่ำเมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไป

ภายใต้สมมติฐานรายได้สมบูรณ์นั้น การบริโภคถูกกำหนดโดยรายได้ที่ผู้บริโภคได้รับในแต่ละช่วงเวลา ดังนั้นความสัมพันธ์พื้นฐานระหว่างการบริโภคและรายได้ตามทฤษฎีนี้จึงเป็นความสัมพันธ์ระยะสั้น นัยหนึ่งข้อสรุปของสมมติฐานรายได้สมบูรณ์ตรงกับคุณสมบัติของฟังก์ชันการบริโภคในระยะสั้น นั่นคือค่า APC จะลดลงเมื่อรายได้สูงขึ้น แต่ไม่ตรงกับคุณสมบัติของฟังก์ชันการบริโภคระยะยาว เพราะในระยะยาวนั้น APC เกือบจะมีค่าคงที่หรือเพิ่มสูงขึ้นเล็กน้อยเท่านั้น นักเศรษฐศาสตร์เคนส์ได้ให้เหตุผลหลายอย่างที่สามารณำมาอธิบายปรากฏการณ์เช่นนี้ได้ เช่น

- 1) เมื่อประชาชนมีความร่ำรวยมากขึ้น จะมีแนวโน้มใช้จ่ายในการบริโภคในสัดส่วนที่สูงขึ้นกว่าเดิมในทุกระดับรายได้ นั่นคือ เส้นฟังก์ชันการบริโภคจะเลื่อนสูงขึ้น
- 2) ในระยะยาวนั้น จะมีการอพยพจากประชาชนในชนบทเข้ามาอยู่ในเมือง และโดยทั่วไปแล้วแนวโน้มการบริโภคของคนในเมืองมักสูงกว่าคนในชนบท ดังนั้นการเคลื่อนย้ายของประชากรจึงทำให้เส้นฟังก์ชันการบริโภคเลื่อนสูงขึ้น
- 3) ในระยะยาวนั้น สัดส่วนของคนสูงอายุในประชากรมีมากขึ้น และเนื่องจากกรบริโภคต่อบุคคลของกลุ่มคนในวัยนี้ลดลงช้ากว่ารายได้ต่อบุคคล ดังนั้นเส้นฟังก์ชันการบริโภคจึงมีแนวโน้มเลื่อนสูงขึ้น เมื่อจำนวนคนในกลุ่มผู้สูงอายุนี้ได้กลายเป็นสัดส่วนที่สูงขึ้นของประชากรทั้งประเทศ
- 4) ในระยะยาวนั้น ได้มีสินค้าอุปโภคบริโภคเกิดขึ้นมากมายและมีจำนวนมากขึ้นทุกที ซึ่งประชากรในฐานะผู้บริโภคได้รับแรงกระตุ้นจากการโฆษณาสินค้า สินค้าที่เกิดใหม่นั้นเป็นสินค้าที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ดังนั้น ฟังก์ชันการบริโภคจึงเลื่อนสูงขึ้น

ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ทำให้ฟังก์ชันการบริโภคเพิ่มสูงขึ้นทั้งสิ้น การบริโภคที่เพิ่มขึ้นตามเหตุผลดังกล่าวนี้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และการบริโภคเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างคงที่ แม้ว่ารายได้จะเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเวลาผ่านไปก็ตาม

ฉะนั้น เราสามารถนำมาเขียนความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและรายได้ในรูปของสมการการบริโภคระยะสั้น ได้ดังนี้

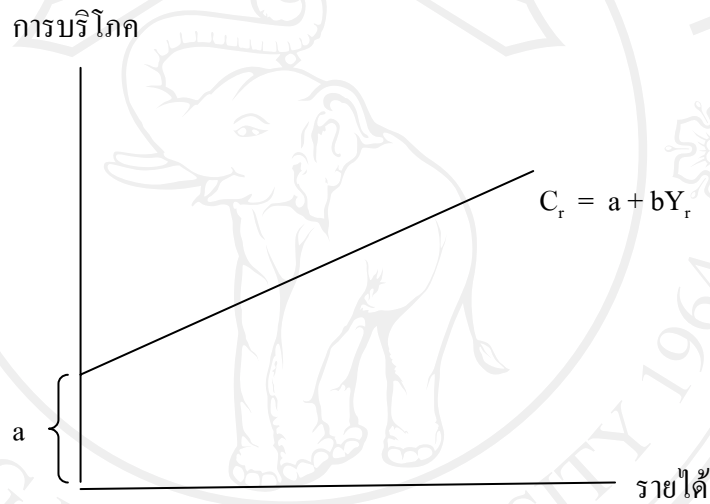
$$C_r = a + bY_r$$

โดยที่

$$C_r = \text{การบริโภคที่แท้จริง (real consumption expenditure)}$$

$$Y_r = \text{รายได้สุทธิที่แท้จริง (real disposable income)}$$

รูปที่ 2.1 แสดงเส้นการบริโภคระยะสั้น

ดังนั้น จากสมมติฐานแสดงว่า การบริโภคกับรายได้มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน และพฤติกรรมการบริโภคจะขึ้นอยู่กับส่วนที่สัมพันธ์กับรายได้ และส่วนที่เป็นรายได้เส้นลาดเอียงจากซ้ายไปขวามีค่าความชันเท่ากับ b เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นการบริโภคจะเพิ่มขึ้น และค่าโน้มเอียงเฉลี่ยการบริโภคจะลดลง โดยผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำจะมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคเป็นสัดส่วนที่มากกว่ารายได้ ทำให้มีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคสูง ในขณะที่ผู้มีรายได้สูงจะมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่ารายได้ ทำให้มีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคต่ำ

จากสมการการบริโภคในสมมติฐานรายได้สมบูรณ์ สามารถหาสมการการออมได้ดังนี้

$$\text{จาก } C_r = a + bY_r \quad ; \quad 0 < b < 1$$

$$\text{และ } Y_r = C_r + S$$

$$\text{จะได้ } S = -a + (1 - b) Y_r$$

$$APS = \frac{S}{Y} = \frac{-a}{Y_r} + (1 - b)$$

นั่นคือ การออม (S) ขึ้นอยู่กับรายได้ มีค่าโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม (Marginal propensity to save : MPS) เท่ากับ $(1 - b)$ และค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม (Average propensity to save : APS) คือ $\frac{S}{Y}$ ซึ่งเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออมจะเพิ่มขึ้น โดยที่ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออมจะน้อยกว่าค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม

2) สมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ (Relative income hypothesis)

ผู้นำเสนอทฤษฎีนี้ ค.ศ. 1949 คือ James S. Duesenberry การวิเคราะห์เริ่มจากสมมติฐานสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

1. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการบริโภคของตนโดยเปรียบเทียบกับการบริโภคระดับเฉลี่ยในสังคมยิ่งกว่าการบริโภคของตนเองโดยเอกเทศ ทั้งนี้เนื่องจากในสังคมเศรษฐกิจที่ถูกครอบงำโดยลัทธิบริโภคนิยม ซึ่งอาศัยสื่อโฆษณาทุกชนิดสร้างแรงกดดันให้ผู้บริโภคหลงใหลกับการอุปโภคบริโภคสินค้าและบริการต่างๆ ดังนั้น ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของสังคมจะมีค่า APC ค่อนข้างสูง เพราะผู้บริโภคเหล่านี้พยายามรักษาระดับการบริโภคของตนให้ใกล้เคียงกับคนทั่วไปในสังคม ส่วนผู้มีรายได้สูงกว่ารายได้เฉลี่ยของสังคมจะมีค่า APC ต่ำกว่ากลุ่มแรกเพราะแม้จะบริโภคตามเกณฑ์เฉลี่ยหรือสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของสังคมแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากมีรายได้สูงจึงใช้รายได้เพื่อใช้จ่ายบริโภคในสัดส่วนที่น้อยกว่ากลุ่มแรก

เนื่องจากในระยะยาว หากแบบแผนการกระจายรายได้ในสังคมยังคงเดิม การบริโภคจะเพิ่มขึ้นเป็นสัดส่วนคงที่กับรายได้ที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น APC ในระยะยาวจึงมีค่าคงที่

2. นอกเหนือจากระดับรายได้ในปัจจุบันและระดับการบริโภคโดยเฉลี่ยของสังคมแล้ว บุคคลยังยึดอยู่กับการบริโภคในระดับสูงที่ผ่านมา ฉะนั้นหากแม้ว่ารายได้ในปัจจุบันจะลดต่ำลง แต่ผู้บริโภคก็ยังรักษาระดับการบริโภคไว้ให้อยู่ในระดับเดิม โดยหันไปลดระดับการออมแทน จากสมมติฐานดังกล่าวคูเซนเบอร์รี่ได้สร้างสมการการออมดังนี้

$$\frac{S}{Y} = a_0 + a_1 \frac{S}{\hat{Y}}$$

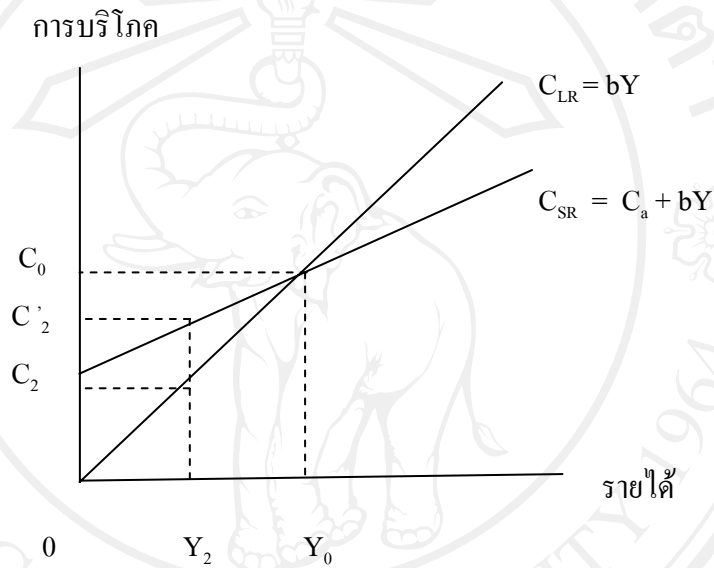
โดยที่

S	=	การออมที่แท้จริง
Y	=	รายได้สุทธิแท้จริงปัจจุบัน
$\hat{Y}$	=	รายได้สุทธิแท้จริงสูงสุดที่ผ่านมา

จากสมการข้างต้นแสดงว่า ความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม (Average propensity to save, $APS = \frac{S}{Y}$) จะเพิ่มขึ้น เมื่อรายได้ปัจจุบันเพิ่มขึ้น โดยเปรียบเทียบกับรายได้สูงสุดในอดีต

จากสมมติฐาน 2 ประการข้างต้น นำไปสู่การอธิบายความแตกต่างระหว่างการบริโภคระยะสั้นและระยะยาวดังแสดงในรูปที่ 2.2

รูปที่ 2.2 แสดงเส้นการบริโภคระยะสั้นและระยะยาวตามทฤษฎีรายได้สัมพัทธ์

จากรูปที่ 2.2 เส้น $C_{LR} = bY$ เป็นเส้นการบริโภคระยะยาว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระดับการบริโภคจะแปรผัน ตามระดับรายได้ในสัดส่วนก่อนข้างคงที่โดยตลอด

การพิจารณาในระยะสั้น ในช่วงที่เศรษฐกิจหดตัว สมมติว่าเดิมบุคคลมีรายได้ที่ Y_0 และการบริโภคในระดับ C_0 ต่อมารายได้ลดลงเหลือ Y_2 เนื่องจากผู้บริโภคเคยชินกับความเป็นอยู่ในระดับการบริโภคที่ C_0 ผู้บริโภคจึงพยายามรักษาระดับการบริโภคให้ใกล้เคียงกับ C_0 เอาไว้ นั่นคือบริโภคที่ C'_2 ซึ่งอยู่สูงกว่า C_2 ซึ่งเป็นระดับการบริโภคที่น่าจะเป็นเส้นการบริโภคระยะสั้นจึงเป็นเส้น $C = C_a + bY$

ดังนั้น ทฤษฎีว่าด้วยการบริโภคตามสมมติฐานรายได้สัมพัทธ์จึงอธิบายได้ว่า ในระยะสั้น $C = C_a + bY$ โดย $APC > MPC$ และในระยะยาว $C = bY$ โดย $APC = MPC$

3) สมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent income hypothesis)

ทฤษฎีนี้ถูกเสนอขึ้นครั้งแรกโดย Milton Friedman ในผลงานวิจัยเรื่อง A Theory of Consumption Function เมื่อปี ค.ศ. 1957 Friedman ก็เป็นนักเศรษฐศาสตร์อีกท่านที่ไม่เห็นด้วยกับ John Maynard Keynes ที่ว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งจะขึ้นอยู่กับระดับรายได้สมบูรณ์ในงวดเวลานั้น แต่ Friedman เชื่อว่าครัวเรือนจะมีพฤติกรรมในจัดสรรรายได้เพื่อการบริโภคโดยอิงกับรายได้ในระยะยาว (long term income) ที่คาดว่าจะได้รับมากกว่า พร้อมนี้เขาได้กำหนดให้รายได้ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ รายได้ถาวร (permanent income) และรายได้ชั่วคราว (transitory income) และกำหนดให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคประกอบไปด้วย 2 ส่วนเช่นกัน คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคถาวร (permanent consumption) และค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคชั่วคราว (transitory consumption) สามารถเขียนในรูปสมการได้เป็น

$$Y = Y^T + Y^P$$

$$C = C^T + C^P$$

Y คือ รายได้ที่เกิดขึ้นจริงในงวดเวลาหนึ่ง

Y^T, Y^P คือ รายได้ชั่วคราวและรายได้ถาวร ตามลำดับ

C คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อบริโภคที่เกิดขึ้นจริงในงวดเวลาหนึ่ง

C^T, C^P คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อบริโภคชั่วคราวและค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคถาวร ตามลำดับ

Friedman เชื่อว่ารายได้ชั่วคราวซึ่งเป็นรายได้ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดฝันในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งอาจมีค่าเป็นได้ทั้งบวกหรือลบ แต่ในระยะยาวแล้วรายได้ส่วนนี้จะหักกลบลบกันพอดี ดังนั้นในระยะยาว รายได้ที่เกิดขึ้นจริงในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งจึงมีเฉพาะส่วนของรายได้ถาวรเท่านั้น และเหตุผลทำนองเดียวกันนี้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในระยะยาวที่เกิดขึ้นจริงจึงมีเฉพาะส่วนของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคถาวรด้วยเช่นกัน ภายใต้อสมมติที่ว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่าง

- 1) รายได้ถาวรกับรายได้ชั่วคราว
- 2) ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคถาวรกับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคชั่วคราว
- 3) รายได้ชั่วคราวกับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคชั่วคราว

จะได้ว่า ปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนในระยะยาวจะขึ้นอยู่กับ รายได้ถาวร (ควรเป็นรายได้หลังหักภาษีแล้ว) โดยมีความสัมพันธ์กันในสัดส่วนคงที่ สามารถเขียน ในรูปของสมการแสดงความสัมพันธ์ของการบริโภคในระยะยาวได้ ดังนี้

$$C = aY^p \quad (1)$$

a คือ ค่า coefficient ซึ่งแสดงถึงความลาด (slope) ของเส้นการบริโภคระยะยาว นั่นเอง

จากสมการ (1) จะได้ว่า

$$C/Y^p = a \quad (2)$$

C/Y^p คือ ค่า APC (average propensity to consume : ความโน้มเอียงเฉลี่ยในการ บริโภค) มีค่าคงที่ เท่ากับ a ในขณะเดียวกันที่

$$\begin{aligned} DC &= aDY^p \\ DC/DY^p &= a \end{aligned} \quad (3)$$

DC/DY^p คือ ค่า MPC (marginal propensity to consume : ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้าย ในการบริโภค) ดังนั้นจากสมการ (2) และ (3) กล่าวได้ว่า ในระยะยาว ความสัมพันธ์ระหว่าง ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและระดับ รายได้เป็นความสัมพันธ์ที่ได้ สัดส่วนกัน (proportional relationship) โดยมีค่า APC คงที่ และเท่ากับ MPC ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ Simon Kutznets

ตามแนวคิดของ Friedman รายได้ถาวร หมายถึง มูลค่าปัจจุบันของรายได้เฉลี่ยระยะ ยาวที่คาดว่าจะได้รับจากสินทรัพย์ที่เป็นมนุษย์ (human wealth) และสินทรัพย์ที่ไม่ใช่มนุษย์ (non-human wealth) ซึ่งในระยะยาว รายได้ถาวรในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งจะเท่ากับรายได้ถาวรในอดีต

$$Y_t^p = Y_{t-1}^p$$

Y_t^p คือ รายได้ถาวรในงวดเวลาที่ t

Y_{t-1}^p คือ รายได้ถาวรในงวดเวลาที่ t-1

แต่หากพิจารณาในระยะสั้น รายได้ถาวรในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งจะมีความสัมพันธ์กับ รายได้ถาวรในอดีตและส่วนเปลี่ยนแปลงของรายได้นั้น ซึ่งเชื่อว่าจะมีความสัมพันธ์กันในรูปของ สมการ ดังนี้

$$Y_t^p = Y_{t-1}^p + b(Y_t - Y_{t-1}^p) ; 0 < b < 1 \quad (4)$$

Y_t คือ รายได้ที่เกิดขึ้นจริงในงวดเวลาที่ t

b คือ สัดส่วนของรายได้ถาวรที่มาจากรายได้ปัจจุบัน

หากคำนึงถึงช่วงเวลาในสมการ (1) สามารถเขียนสมการ (1) ได้ใหม่ดังนี้

$$C_t = aY_t^p \quad (5)$$

แทนสมการ (4) ในสมการ (5) จะได้

$$\begin{aligned} C_t &= a(Y_{t-1}^p + b(Y_t - Y_{t-1}^p)) \\ C_t &= a(1-b)Y_{t-1}^p + abY_t \quad (6) \end{aligned}$$

หาค่า APC จะได้

$$C_t/Y_t = a(1-b)Y_{t-1}^p/Y_t + ab \quad (7)$$

หาค่า MPC จะได้

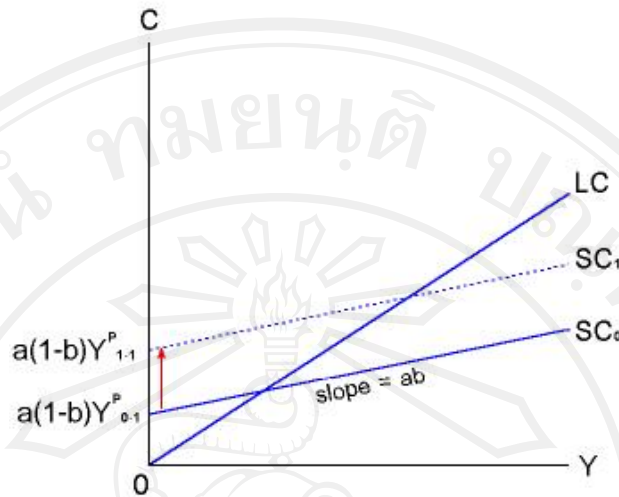
$$DC/DY_t = ab \quad (8)$$

จากสมการ (6) (7) และ (8) ทำให้สามารถกล่าวได้ว่า พฤติกรรมการบริโภคในระยะสั้น ณ งวดเวลาใดเวลาหนึ่งตามทฤษฎีนี้ จะให้ลักษณะของเส้นการบริโภคตัดกับแกน ค่าใช้จ่ายเพื่อบริโภค ที่ระดับ $a(1-b)Y_{t-1}^p$ ซึ่งค่าตัดแกนนี้จะมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับอิทธิพลของรายได้ถาวรในอดีต (Y_{t-1}^p) นั่นเอง ความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและระดับรายได้ในระยะสั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ได้สัดส่วนกัน (nonproportional relationship) โดยเมื่อระดับรายได้สูงขึ้นเรื่อยๆและสูงกว่ารายได้ถาวรในอดีต ค่า APC จะลดลง ในขณะที่ค่า APC > MPC ตลอดเวลา

เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมการบริโภคในระยะยาวและระยะสั้นตามแนวคิดของทฤษฎีนี้ ได้ง่ายขึ้น สามารถแสดงโดยรูปที่ 2.3 ได้ ดังนี้

รูปที่ 2.3 พฤติกรรมการบริโภคในระยะยาวและระยะสั้น

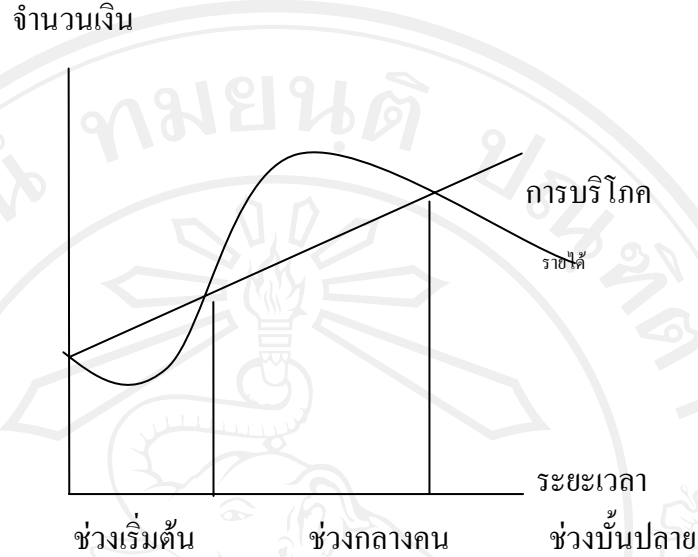
LC คือ เส้นการบริโภคระยะยาว

SC คือ เส้นการบริโภคระยะสั้น

4) สมมติฐานวัฏจักรชีวิต (Life cycle hypothesis)

พัฒนาขึ้นโดยนักเศรษฐศาสตร์หลายท่าน โดยได้เสนอแนวคิดร่วมกันว่าการตัดสินใจของครัวเรือนระหว่าง การบริโภคกับการออมในขณะใดขณะหนึ่ง สะท้อนถึงความพยายามที่จะให้บรรลุเป้าหมายของการกระจายการบริโภคตลอดวงจรชีวิต ภายใต้ข้อจำกัดของรายได้หรือทรัพยากรที่คาดว่าจะได้รับตลอดชั่วอายุขัย ซึ่งก็หมายความว่า ระดับการบริโภคของครัวเรือนมิได้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้ในงวดเวลาปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับรายได้ที่เขาคาดว่าจะได้รับในอนาคตอีกด้วย

รูปที่ 2.4 วัฏจักรชีวิตของรายได้กับการบริโภค

ตามสมมติฐานนี้ ผู้บริโภคจะมีแบบแผนของรายได้ตลอดชีวิตของเขาในลักษณะที่รายได้ต่ำมากในตอนต้นชีวิต และจะค่อยๆเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆและมีรายได้สูงสุดในตอนกลางของชีวิต หลังจากนั้นจะค่อยๆลดลงไป จนอยู่ในระดับต่ำเกือบเท่าตอนต้นของชีวิต เพราะเหตุผลที่นำมาอธิบายคือ ประสิทธิภาพในการผลิต โดยในตอนต้นของชีวิตนั้น ผู้บริโภคมักมีประสิทธิภาพในการผลิตต่ำ และจะค่อยๆสูงขึ้นในตอนกลางของชีวิต และกลับมีประสิทธิภาพในการผลิตต่ำลงในตอนบั้นปลายชีวิต

ในด้านพฤติกรรมกรรมการบริโภคนั้น สมมตินี้เชื่อว่า ระดับการบริโภคของผู้บริโภคมีแนวโน้มค่อนข้างคงที่ หรือเพิ่มขึ้นเล็กน้อยตลอดชั่วชีวิตของเขาซึ่งแบบแผนรายได้และการบริโภคคือ ในระยะเริ่มต้นของชีวิต ผู้บริโภคจะต้องกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายในการบริโภคในระยะกลางของชีวิต เขาเริ่มจะอดออม เพื่อนำเงินไปใช้หนี้ที่ได้กู้ขึ้นในตอนต้นของชีวิต และอดออมไว้ใช้เมื่อตอนบั้นปลายชีวิตด้วย ในช่วงปลายชีวิตรายได้จะลดลงอย่างรวดเร็ว แต่การบริโภคยังอยู่ในระดับสูง ระยะนี้ผู้บริโภคจะเริ่มเอาเงินออมมาใช้จนถึงสิ้นชีวิตลง

2.1.2 ทฤษฎีการออม

1) การออมกับกระแสรายได้และรายจ่าย

การออมทรัพย์ของครัวเรือน จะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริงและการบริโภคของครัวเรือนเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุผลที่ว่าหลังจากที่ครัวเรือนได้รับรายได้หลังจากหักภาษี ซึ่งก็คือรายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริง ครัวเรือนจะจัดสรรรายได้ส่วนนี้ไปใช้เพื่อการบริโภค ส่วนที่เหลือจะเก็บออมไว้เป็นเงินสะสม ดังนั้นเราสามารถเขียนความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริง ค่าใช้จ่าย และปริมาณการออมได้ ดังนี้

	Y	=	$C + S$
โดยที่	Y	คือ	รายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริง
	C	คือ	ค่าใช้จ่ายในการบริโภค
	S	คือ	ปริมาณการออม

2) ตัววัดค่าพฤติกรรมการออม

ตัววัดค่าพฤติกรรมการออมที่นิยมใช้กัน คือ ค่าโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม (APS : average propensity to save) แสดงถึง เมื่อรายได้เพิ่มขึ้น 1 หน่วย ครัวเรือนจะทำการเก็บออมไว้เท่าไร ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการจัดสรรรายได้ไปในการออมของครัวเรือน และค่าโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม (MPS : marginal propensity to save) แสดงถึง เมื่อรายได้เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย ปริมาณการออมจะเปลี่ยนแปลงไปเท่าไร ทำให้ทราบถึงผลของการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ที่กระทบต่อพฤติกรรมการออมว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยที่ APS และ MPS สามารถหาได้โดย

$$APS = S/Y$$

$$MPS = \Delta S / \Delta Y$$

3) ความสัมพันธ์ระหว่างความโน้มเอียงในการบริโภคกับการออม

ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ มักจะกล่าวถึงการออมและการบริโภคควบคู่กัน ไปเสมอ ทั้งนี้เนื่องจากต่างก็เป็นส่วนหนึ่งที่แยกออกมาจากรายได้ของครัวเรือนที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริง

ถ้าปริมาณการออมนรวมกับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค มีค่าเท่ากับรายได้ที่ครัวเรือนสามารถนำไปจับจ่ายใช้สอยได้จริงพอดีตามสมการ (1) เมื่อทำการย้ายข้างสมการจะได้ว่า

$$C + S = Y \quad (9)$$

$$(C/S) + (S/Y) = (Y/Y)$$

จะได้ $APC + APS = 1$ (10)

และถ้ารายได้เปลี่ยนแปลงไป (ΔY) ส่งผลให้การบริโภคและการออมเปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

$$\frac{dC}{dY} + \frac{dS}{dY} = \frac{dY}{dY}$$

จะได้ $MPC + MPS = 1$

นั่นคือ ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภค (MPC: marginal propensity to consume) รวมกับความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม (MPS: marginal propensity to save) จะมีค่าเท่ากับ 1

4) การออมกับทฤษฎีการบริโภค

จากที่กล่าวไปแล้วว่าการบริโภคและการออมเป็นของคู่กัน ดังนั้น การออมจึงมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการบริโภคอย่างใกล้ชิด

1) ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สัมบูรณ์ (Absolute income hypothesis of consumption) ตามแนวคิดของ John Maynard Keynes จากสมการการบริโภค คือ

$$\text{จาก } C = a + bY \quad ; a > 0 ; 0 < b < 1 \quad (11)$$

$$\text{และ } Y = C + S \quad (12)$$

แทนค่า (11) ใน (12) แล้วย้ายข้างสมการจะได้ว่า

จะได้

$$\begin{aligned} S &= -a + (1 - b)Y \\ APS &= \frac{S_t}{Y_t} = \frac{-a}{Y_t} + (1 - b) \end{aligned}$$

นั่นคือ การออม (S) ขึ้นอยู่กับรายได้ที่หักภาษีแล้ว มีค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม (MPS: marginal propensity to save) เท่ากับ $(1 - b)$ และค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม

(APS: average propensity to save) เท่ากับ $\frac{-a}{Y_t} + (1-b) Y$ ซึ่งเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออมจะเพิ่มขึ้น โดยที่ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออมจะน้อยกว่าค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม

2) ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้เปรียบเทียบ (relative income hypothesis of consumption) ตามแนวคิดของ James S. Duesenberry เชื่อว่าครัวเรือนที่มีระดับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและระดับรายได้อยู่ในระดับหนึ่งแล้ว เขาจะไม่ลดระดับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคให้ต่ำกว่าเดิม เมื่อระดับรายได้ในปัจจุบันเปรียบเทียบกับรายได้ที่เคยได้รับสูงสุด (previous peak income) แยกตามแนวความคิดนี้จะได้สมการค่า APC จึงสูงขึ้น สามารถเขียนในรูปสมการได้ คือ

$$\begin{aligned} APC &= c - dY/Y_p \\ C/Y &= c - dY/Y_p \end{aligned} \quad (13)$$

โดยที่	C	คือ	ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค
	c	คือ	ค่า APC ในขณะที่ Y/Y_p เท่ากับ 0
	d	คือ	ค่า coefficient ซึ่งแสดงถึงความของเส้นแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง APC และ Y/Y_p
	Y	คือ	ระดับรายได้ในงวดปัจจุบัน
	Y_p	คือ	ระดับรายได้สูงสุดที่ครัวเรือนเคยได้รับในงวดเวลาก่อน

ซึ่งในอันที่จริงแล้วสมการข้างต้นเป็นสมการที่ตัดทอนให้เหลือแนวคิดเฉพาะในด้าน การบริโภคเท่านั้น ซึ่งเดิมทีเดียวแนวคิดของ James S. Duesenberry เริ่มจากด้านการออมเป็นหลัก อย่างไรก็ตามเราสามารถกำหนดแนวคิดให้ย้อนกลับไปทางด้านของการออมได้ ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{จาก } C/Y + S/Y &= 1 \\ C/Y &= 1 - S/Y \end{aligned} \quad (14)$$

แทนสมการ (15) ใน (13) จะได้ว่า

$$1 - S/Y = c - dY/Y_p$$

$$\begin{aligned} S/Y &= (1 - c) + dY/Y_p \\ S/Y &= e + dY/Y_p \end{aligned} \quad (15)$$

โดยที่ e คือ ค่า APS ในขณะที่ dY/Y_p เท่ากับ 0 ซึ่งเท่ากับ $1 - c$

สมการ (15) เป็นสมการเริ่มต้นของทฤษฎีการบริโภคตามแนวคิดนี้ กล่าวคือ อัตราส่วนของปริมาณการออมต่อรายได้ของครัวเรือนจะขึ้นอยู่กับระดับรายได้ในงวดปัจจุบันเมื่อเทียบกับระดับรายได้สูงสุดที่ครัวเรือนเคยได้รับในงวดเวลา ก่อน และจากสมการนี้เราจะได้สมการการออม คือ

$$S = eY + dY^2/Y_p$$

3) ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้ถาวร (permanent income theory of consumption) ตามแนวคิดของ Friedman เชื่อว่าครัวเรือนจะมีพฤติกรรมในการจัดสรรรายได้เพื่อการบริโภคโดยอิงกับรายได้ในระยะยาวที่คาดว่าจะได้รับพร้อมทั้งได้กำหนดรายได้ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ รายได้ถาวร (permanent income) และรายได้ชั่วคราว (transitory income) ซึ่งตามทฤษฎีนี้ปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนจะขึ้นอยู่กับรายได้ถาวร โดยครัวเรือนจะไม่ทำการบริโภคในส่วน of รายได้ชั่วคราว ดังนั้นจากการที่การออมเป็นเงินส่วนเหลือที่ไม่ได้ทำการบริโภคแล้ว จึงสามารถเกิดได้ทั้งจากส่วนของรายได้ถาวรและรายได้ชั่วคราว สามารถเขียนสมการการออมได้ ดังนี้

$$S = f + gY^T + hY^P$$

โดยที่ f คือ ปริมาณการออม ในขณะที่ยังไม่มีรายได้
 g คือ สัดส่วนของรายได้ชั่วคราวซึ่งมีผลต่อการออม
 h คือ สัดส่วนของรายได้ถาวรซึ่งมีผลต่อการออม
 Y^T, Y^P คือ รายได้ชั่วคราวและรายได้ถาวร ตามลำดับ

4) ทฤษฎีการบริโภคในวัฏจักรชีวิต (life-cycle theory of consumption) ตามแนวคิดของ Franco Modigliani, Albert Ando และ Richard Brumberg เชื่อว่าปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในงวดเวลาหนึ่ง จะขึ้นอยู่กับภาวะคาดคะเนของรายได้ตลอดช่วงอายุขัย ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

หากพิจารณาการกระจายรายได้และปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในทฤษฎีวัฏจักรชีวิตที่ควรจะเป็นของบุคคลหนึ่งๆจะเห็นว่าในช่วงชีวิตของบุคคลขณะมีอายุน้อย จะมีรายได้อยู่ในระดับต่ำ และจะมีรายได้สูงขึ้นเมื่อมีอายุมากขึ้น ต่อมาเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุก็จะกลับมีรายได้ลดลงอีกครั้ง ส่วนปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของบุคคลก็จะสูงขึ้นตามลำดับอายุขัย ดังนั้นจะเห็นว่าในช่วงต้นของชีวิต บุคคลจะมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภค ดังนั้นบุคคลจึงต้องประพาดิตนเป็นผู้ก่อหนี้ ต่อมาในช่วงกลางของชีวิตจึงเริ่มจะมีรายได้เหลือใช้จ่ายจนสามารถชดใช้หนี้เดิมได้ และเก็บสะสมไว้สำหรับช่วงปลายของชีวิต เงินสะสมส่วนนี้ก็คือส่วนของเงินออมนั่นเอง

The logo of Chiang Mai University is a circular emblem. In the center is a stylized elephant facing left, with a decorative tusk-like element above its head. The elephant is surrounded by a circular border containing the text 'CHIANG MAI UNIVERSITY 1964'. There are also decorative floral motifs on either side of the elephant.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริโภคและการออมในอดีตนั้น ได้มีการศึกษาไว้มากพอสมควร ซึ่งปัจจัยและกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษานั้นจะมีความแตกต่างกันออกไป โดยสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ ดังนี้

อัจฉราภินันท์ คงคาน้อย (2531) ได้ทำการศึกษาแบบแผนการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนไทยกับระดับความยากจน เพื่อวิเคราะห์แบบแผนค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนไทยกับระดับความยากจน เพื่อวิเคราะห์แบบแผนการใช้จ่ายและเปรียบเทียบค่า Total Subsistence Consumption ที่แสดงถึงความต้องการพื้นฐานของผู้บริโภครวมทุกกลุ่มอาชีพ ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่มอาชีพคือ กลุ่มอาชีพที่ใช้แรงงาน กลุ่มอาชีพระดับกลางและกลุ่มอาชีพระดับสูง ในเขตกรุงเทพมหานคร เขตเมืองและเขตชนบท และเปรียบเทียบในแต่ละสินค้า ซึ่งแบ่งเป็น 12 กลุ่ม เพื่อให้ทราบถึงขีดความยากจนของแต่ละกลุ่มอาชีพ ทำการศึกษาจากข้อมูลภาคตัดขวางในปี พ.ศ. 2524 โดยใช้แบบจำลอง Extended Linear Expenditure System (ELES)

ผลการศึกษาพบว่าแบบแผนของการใช้จ่ายเพื่อการบริโภครวมในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มอาชีพอิสระระดับกลางและกลุ่มอาชีพระดับสูงจะมีค่าเท่ากัน โดยพิจารณาจากค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย แสดงให้เห็นว่ามีระดับการครองชีพไม่แตกต่างกันมาก เช่นเดียวกับในเขตเมืองทุกระดับอาชีพ ส่วนในเขตชนบทพบว่ากลุ่มอาชีพที่ใช้แรงงานมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายต่ำที่สุด กลุ่มอาชีพระดับสูงมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายสูงที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มที่ใช้แรงงานมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย เช่น ทำการเพาะปลูกเองเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน สำหรับแบบแผนของการใช้จ่ายในรายการสินค้าพบว่าสินค้าที่มีแบบแผนของการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเหมือนกันในทุกกลุ่มอาชีพและในทุกพื้นที่จะเป็นสินค้าที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น อาหารและเครื่องดื่มน้ำที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ค่าเช่าบ้านและค่าน้ำ ค่าเชื้อเพลิงและแสงสว่าง

ในการวัดค่าความยากจนพบว่า เขตกรุงเทพมหานครในทุกกลุ่มอาชีพมีขีดความยากจนใกล้เคียงกัน เนื่องจากมาตรฐานการครองชีพมีค่าสูง ส่วนในเขตเมืองและเขตชนบทกลุ่มอาชีพที่ใช้แรงงานมีขีดความยากจนสูงสุด รองลงมาได้แก่กลุ่มอาชีพระดับกลาง กลุ่มอาชีพระดับสูงตามลำดับ โดยส่วนในการวัดค่าความยากจนของแต่ละสินค้าพบว่าทุกกลุ่มอาชีพในทุกเขตจะใช้จ่ายในสินค้าที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น อาหารและเครื่องดื่มน้ำที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ค่าเช่าบ้านและค่าน้ำ ค่าเชื้อเพลิงและแสงสว่าง ตามลำดับ ส่วนสินค้าอื่นๆจะมีการใช้จ่ายแตกต่างกันไปตามขีดความสามารถของผู้บริโภค การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดอ่อนในเรื่องการแบ่งกลุ่มอาชีพที่กว้าง

เกินไป โดยพิจารณาจากรายได้ของหัวหน้าครัวเรือนในแต่ละอาชีพเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของรายได้ที่กำหนดขึ้นเอง ทำให้การประมาณค่าอาจไม่สอดคล้องกับมาตรฐานที่ควรจะเป็น และในเรื่องของข้อมูลที่มีการกระจายต่างกันมากทำให้ค่าสถิติคลาดเคลื่อนได้ เช่น ค่า R^2 ที่ได้ในแต่ละสมการมีค่าต่ำมาก

สนธยา นริสศิริกุล (2535) ได้ทำการวิเคราะห์การออมของภาคครัวเรือนไทย เพื่อศึกษาพฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของภาคครัวเรือนไทย ในปี พ.ศ. 2517-2533 ศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม ใน 560 ครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมการออมในรูปแบบต่างๆพบว่า การออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินมักจะขึ้นอยู่กับความปลอดภัย และผลตอบแทนจากการออม การออมในรูปแบบเงินฝากกับสถาบันการเงินขึ้นอยู่กับความพอใจในบริการด้านต่างๆและความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น การออมนอกสถาบันการเงิน โดยจุดมุ่งหมายในการออมกับสถาบันการเงินนั้น พบว่าส่วนมากแล้วเป็นการออมเพื่อใช้เป็นทุนการศึกษา การรักษาพยาบาล เพื่อใช้ในยามชรา และเพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์ ส่วนผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการออมภาคครัวเรือนจะพบว่า รายได้ต่อหัวจากแรงงาน อัตราผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับจากสินทรัพย์ทางการเงินและสินทรัพย์ถาวรสุทธิ เป็นปัจจัยที่กำหนดการออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จารุณี เกื้อมณี (2537) ได้ทำการศึกษาแบบการบริโภคและฟังก์ชันการบริโภคในประเทศไทย โดยแบ่งการศึกษาออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือ เพื่อศึกษาปัจจัยที่กำหนดการบริโภคของประชาชนในประเทศไทย ส่วนที่สองคือ ศึกษาฟังก์ชันการบริโภคโดยเฉพาะพิจารณาความสัมพันธ์กับรายได้ของครัวเรือนแบ่งตามรายภาคได้แก่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ และตามเขตชุมชน คือ ในเขตเทศบาลและเขตนอกเทศบาล โดยใช้ข้อมูลแบบอนุกรมเวลาช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 – 2534 และข้อมูลแบ่งเป็นแบบกลุ่มตัวอย่างจำแนกไปตามชั้นของค่าใช้จ่ายในการบริโภค (Cross-section Data in Consumption) จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี พ.ศ. 2524 และพ.ศ. 2531 ทำการศึกษาโดยใช้วิธีการทางเศรษฐมิติในรูปแบบของ Single Least Square

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคพบว่า รายได้ที่สามารถนำไปใช้จ่ายใช้สอยได้ เป็นปัจจัยที่สำคัญ ในการกำหนดพฤติกรรมการบริโภค ส่วนปัจจัยที่เป็นปริมาณเงินที่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อ และอัตราดอกเบี้ยพบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ในการศึกษาฟังก์ชันการบริโภคของครัวเรือน ซึ่งเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับค่าใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือน จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2524 ครัวเรือนในเขต

เทศบาลของภาคกลางมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย(MPC) สูงที่สุด ครั้วเรือนนอกเขตเทศบาลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่า MPC สูงที่สุด โดยครั้วเรือนในเขตเทศบาลทุกภาคมีค่า MPC ต่ำกว่าครั้วเรือนนอกเขตเทศบาล หรือก็คือครั้วเรือนที่มีระดับรายได้สูงจะมีค่า MPC ต่ำกว่าครั้วเรือนที่มีรายได้ต่ำ ส่วนในปี พ.ศ. 2531 พบว่าครั้วเรือนในเขตเทศบาลของภาคกลางและครั้วเรือนนอกเขตเทศบาลของภาคเหนือมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายสูงสุด โดยครั้วเรือนในเขตเทศบาลจะมีค่า MPC ต่ำกว่าครั้วเรือนในเขตเทศบาล ในการพิจารณาความยืดหยุ่นของค่าใช้จ่ายในการบริโภคจำแนกตามประเภทของการบริโภคต่อรายได้ของครั้วเรือนพบว่าสอดคล้องกับทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่า ค่าใช้จ่ายในสินค้าที่มีความจำเป็นจะมีค่าความยืดหยุ่นต่ำและค่าใช้จ่ายในสินค้าที่จำเป็นน้อยหรือสินค้าฟุ่มเฟือยจะมีค่าความยืดหยุ่นสูง แต่อย่างไรก็ตามในการศึกษายังมีข้อจำกัดในเรื่องของปัจจัยที่ใช้กำหนดพฤติกรรมของรายได้

ศรีสุข โจรจน์อุ้นวงศ์ (2539) ศึกษาการออมต่อระดับรายได้ของครั้วเรือนไทยระหว่างชนบทและเมือง เพื่อวิเคราะห์ระดับการออมต่อระดับรายได้ของครั้วเรือนที่จำแนกตามชั้นอายุ อาชีพ และรายได้ในเขตเมืองและเขตชนบทของภาคต่างๆ ในประเทศ โดยใช้ตารางสถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา และใช้สมการเส้นตรงถดถอยเชิงเดียววิเคราะห์เชิงปริมาณ ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นข้อมูลภาคตัดขวางจากการสำรวจการออมภาคครั้วเรือนไทยปี 2536 ของธนาคารแห่งประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า รายได้มีผลต่อการออมในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสำหรับทุกกลุ่มครั้วเรือน เมื่อพิจารณาค่าความโน้มเอียงในการออมเฉลี่ยและค่าความโน้มเอียงในการออมหน่วยสุดท้ายของครั้วเรือน ครั้วเรือนที่มีการออมสอดคล้องกับสมมติฐานวัฏจักรชีวิตคือ ครั้วเรือนในเมืองของกรุงเทพฯ และปริมณฑล ส่วนกรณีจำแนกครั้วเรือนตามชั้นอาชีพพบว่า ผู้มีบทบาทสำคัญต่อการออมในเมือง ได้แก่ ผู้มีอาชีพค้าขายหรือเจ้าของกิจการ/ธุรกิจ สำหรับ กรณีจำแนกครั้วเรือนตามชั้นรายได้พบว่า ครั้วเรือนส่วนใหญ่มีการออมที่สอดคล้องกับสมมติฐานรายได้สมบูรณ์ นั่นคือ ครั้วเรือนที่อยู่ในชั้นรายได้ที่สูงกว่าจะมีการออมที่สูงกว่าด้วย อย่างไรก็ตาม แบบแผนการใช้จ่ายระหว่างภาค และเมืองกับชนบทแตกต่างกัน ปรากฏว่าภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนค่าอาหารต่อรายจ่ายทั้งหมดของชนบทสูงกว่าในเมือง และครั้วเรือนในชนบทต่อชำระค่าน้ำค้ำประกันในสัดส่วนที่สูงกว่าครั้วเรือนในเมือง แสดงให้เห็นว่า ครั้วเรือนในชนบทส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินมาก โดยเฉพาะกู้ยืมจากสถาบันการเงิน กระจายบริการทางการเงินของสถาบันการเงินออกสู่ภูมิภาคมากขึ้นก็จะช่วยให้เงินออมสูงขึ้นด้วย

พิพัฒน์ นวเชียร (2541) ได้ทำการศึกษาผลของการผ่อนคลายการควบคุมทางการเงินต่อการบริโภคและการออมของครัวเรือนในประเทศไทย เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการบริโภคและการออมของครัวเรือนในประเทศต่างๆ และศึกษาการบริโภคและการออมของครัวเรือนและผลกระทบของการผ่อนคลายการควบคุมทางการเงินในประเทศไทย ทำการศึกษาโดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาในช่วงปี พ.ศ. 2524 – 2533 สำหรับการบริโภคและการออมของต่างประเทศ และใช้ข้อมูลในช่วงปี พ.ศ. 2513 – 2537 สำหรับการบริโภคและการออมในประเทศไทย ทำการประมาณค่าแบบจำลองด้วยวิธี Ordinary Least Square

ผลการศึกษการบริโภคและการออมของต่างประเทศพบว่า ประเทศต่างๆ แม้มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน แต่แบบแผนการบริโภคและการออมต่างกัน อย่างไรก็ตามลักษณะที่คล้ายกันในแต่ละประเทศคือ ประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่ำกว่าจะมีรายจ่ายกระจุกอยู่ในหมวดสินค้าที่มีความจำเป็นมากกว่าประเทศอื่นๆ ส่วนการศึกษการบริโภคและการออมของไทยพบว่า รายจ่ายเพื่อการบริโภคภาคเอกชนต่อผลผลิตมวลรวมภายในประเทศลดลงโดยรายจ่ายในสินค้าที่จำเป็นลดลง รายจ่ายในสินค้าเพื่อความสะดวกสบายจะเพิ่มขึ้น ส่วนการออมพบว่าภาคครัวเรือนลดลงในช่วงปี พ.ศ. 2533 ที่มีการเปิดเสรีทางการเงิน ถึงปี พ.ศ. 2537 สำหรับผลของการผ่อนคลายการควบคุมทางการเงินซึ่งวัดจากสินเชื่อกของธนาคารพาณิชย์เพื่อการบริโภคพบว่า มีผลทำให้การออมลดลงและการบริโภคเพิ่มขึ้น

จะเห็นได้ว่าปัจจัยกำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือนมีหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง ขนาดของครัวเรือน ทรัพย์สินสุทธิ จำนวนผู้พึ่งพิง อายุของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับราคาสินค้า จำนวนสาขาของสถาบันการเงิน เขตที่อยู่อาศัย การผ่อนคลายทางการเงิน อัตราเงินเฟ้อ อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ส่วนพฤติกรรมการออมของภาคธุรกิจที่ได้จากการศึกษามาพบว่าจะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น รายได้ประชาชาติ อัตราดอกเบี้ย การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ เงินกู้ยืมจากต่างประเทศ เงินลงทุนในหลักทรัพย์จากต่างประเทศ ปริมาณสินเชื่อกของธนาคารพาณิชย์

พนม กิติวิง (2543) ศึกษาถึงรูปแบบการออมของครัวเรือนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ปัจจัยต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการออม และแนวโน้มการออมของครัวเรือนในอนาคตโดยสร้างรูปแบบจำลองในรูปแบบฟังก์ชันการออมตามแนวคิดทางทฤษฎีต่างๆ คือ สมมติฐานรายได้สัมบูรณ์ สมมติฐานรายได้สัมพัทธ์ สมมติฐานรายได้ถาวร สมมติฐานวงจรชีวิต สมมติฐานอัตราดอกเบี้ย และสมมติฐานทรัพย์สินสุทธิ ทำการศึกษาเกี่ยวกับการออมแบบสอบถามตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 300 ครัวเรือน ครอบคลุมอาณาบริเวณของตำบลต่างๆตามเขตการปกครองของเทศบาลนคร

เชิงใหม่ทั้ง 4 แวง คือ แวงนครพิงค์ แวงกาวิละ แวงศรีวิชัย และแวงเม็งราย จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการออมของครัวเรือนยังให้ความสำคัญการออมกับสถาบันการเงินค่อนข้างสูง คิดเป็นร้อยละ 39.17 ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันการเงินมีความเชื่อมั่นคงสูง รองลงมาจะออมในรูปของกรมธรรม์ประกันชีวิต คิดเป็นร้อยละ 22.41 ซึ่งครอบคลุมถึงการรักษาพยาบาลที่อาจเกิดขึ้น และมีการออมในรูปของการฝากแซร์ หลักทรัพย์ พันธบัตรต่างๆและสลากออมสิน/ธนาคารเพื่อการเกษตร ตามลำดับ สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมของครัวเรือนนั้นมี 2 ปัจจัย คือ รายได้ของครัวเรือน และอายุหัวหน้าครัวเรือน และแนวโน้มการออมของครัวเรือนในอนาคต พบว่า กลุ่มของครัวเรือนตัวอย่างร้อยละ 95.2 คาดว่าออม ซึ่งจะออมในรูปแบบใดนั้นครัวเรือนให้ความสำคัญในด้านความมั่นคงถึงร้อยละ 41.20 เหตุผลสำคัญรองลงมา ได้แก่ ผลตอบแทนและชนิด สินทรัพย์ที่มีสภาพคล่อง การโฆษณาจูงใจให้ออม ตามลำดับ สำหรับครัวเรือนที่คาดว่าจะไม่ออมในอนาคต ซึ่งร้อยละ 35.71 เป็นเพราะไม่รู้จะออมในรูปแบบใด ร้อยละ 28.57 คิดว่าผลตอบแทนที่ได้รับไม่น่าพอใจ และเหตุผลรองลงมาคือ ไม่มีสภาพคล่องพอไม่เชื่อมั่นในความมั่นคงของสถาบันการเงิน

รัฐภูมิ อภิมนตรีบุตร (2546) ศึกษาความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายในภาคเหนือของประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายในภาคเหนือของประเทศก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การบริโภคในครัวเรือนในภาคเหนือของประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง ของ 17 จังหวัด ในภาคเหนือของประเทศไทย ในปี 2539 (ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ) และปี 2543 (หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ) จากสำนักงานสถิติแห่งชาติและธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งในการศึกษาได้ใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุดพร้อมทำการศึกษาปัญหาการมีความแปรปรวนต่างกันรวมทั้งการทดสอบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างโดยใช้ตัวแปรหุ่น (dummy variables) ผลการศึกษาพบว่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายในภาคเหนือของประเทศไทยในปี 2539 และ 2543 มีค่าอยู่ระหว่าง 0.2098 – 0.2135 และ 0.378 – 0.7977 ตามลำดับ โดยปัจจัยทางด้านรายได้ของครัวเรือนมีผลกระทบต่อ การบริโภคของครัวเรือนในภาคเหนือของประเทศไทยในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรหุ่นที่ได้มีค่าไม่แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นแสดงว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงในค่าของการบริโภคที่ไม่ขึ้นอยู่กับรายได้และความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายในช่วงระหว่างก่อนและหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ